

li se može reći da povijest ateizma nije krvava? Kako je bilo moguće da se u krilu marksizma već u početku njegove povijesti ostvario fenomen staljinizma? Smijemo li i tu paušalno osuditi ideju?» (284). — Autor je u dokazivanju logičan, u polemiziranju stalnožen; razumski uvjerava, psihološki oduševljava.

Vjerojatno bi kakvu jezikoljupcu-tražidlaci zapela za oko poneka riječ koja bi se mogla i drukčije reći, na pr. *uključna vjera* (253). Kako je suprotno? Možda bi se »implicitan« mogao adekvatnije prevesti s »nerazgovijetan«. Ili, *sredovječan* (46, 49, 159) upotrebljava se u smislu srednjeg vijeka, iako bi taj pojam bolje pristajao osobi 40-ih ili 50-ih godina, a pridjev od s. v. srednjovjekovni. No to su u ovoj knjizi s biser-mislama i dojmivim slikama neznatne sitnice, više na račun lektora negoli autora.

Glavna karakteristika ove knjige jest u tome što prof. Bajsić ne prosipa ideje napabirčene iz drugih knjiga, glava i zemalja, već njegovi članci izvire iz zauzetog vlastitog razmišljanja o stvarnosti u kojoj je smješten. Tomu je dokaz i onih pet šestina knjige napisane bez navoda i oslonca.

Bajsić ima sposobnosti i snage, vremena i volje da nađe koji »suhi kamen u koritu vremena« (65) da se na nj opre, zamisli se i upita ljudski, kršćanski i filozofski: o čovjeku, o Crkvi, o svijetu, o dijalogu. Stoga sa svake stranice ove studiozne zbirke izbija poruka njezinu čitatelju: misli svojom glavom!

## PRVI PRIRUČNIK KANONSKOG PRAVA NA HRVATSKOM JEZIKU

(Dr Stjepan Vučemilo O. F. M., Anđeo Dalla Costa i njegov »Zakon czarkovni«, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972)

Ivan Ostojić

Pred sobom imamo savjesno i vrlo opsežno izradenu studiju o jednom našem zaboravljenom piscu i njegovu djelu. To je rasprava dra Stjepana Vučemila o splitskom kanoniku Anđelu Dalla Costa i njegovu djelu *Zakon czarkovni*, koje je u dva sveska tiskano u Mlecima 1778. godine.

U uvodu te rasprave autor dokumentirano prikazuje društvene i, osobito, književne prilike u Dalmaciji pod mletačkom upravom s posebnim osvrtom na crkveno-školske prilike u splitskoj nadbiskupiji u XVIII stoljeću. U uvodu je, uglavnom po arhivskim podacima, obradio i dosada nepoznati život Dalla Coste.

Glavnina ove studije obuhvaća obradu ili, kako to dr Vučemilo nazivlje, *prouku* spomenutoga Dalla Costina djela. Tu je obradu podijelio u četiri poglavlja. U prvom poglavlju autor daje detaljni opis i kratak sadržaj toga prvog potpunog crkveno-pravnog priručnika na hrvatskom jeziku. U drugom prikazuje jezičnu stranu Dalla Costine knjige i pri tom utvrđuje neujednačeno pismo i pravopis kao i upotrebu čakavsko-štokavskog narječja s gramatičkim i jezičnim osobitostima. Posebno se osvrće na dosta jasni stil i bogatu pravnu hrvatsku terminologiju. Budući da je ona dobrim dijelom originalna, ističe njezine prednosti i nedostatke. Svakako, u toj terminologiji ima stručnih izraza, koji bi se, umjesto ponekada čudnih stranih kovanica, i danas mogli preuzeti. U trećem poglavlju autor ispituje materijalne i formalne izvore, isto tako broje crkvenopravne i ostale pisce, kojima se Dalla Costa služio i pod uplivom kojih je pisao. U četvrtom, napokon, iznosi povod i svrhu *Zakona czarkovnoga* kao i znanstvenu vrijednost toga kanonskog enhiridija.

Povod je Dalla Costinom pothvatu dao otvor glagoljaškoga sjemeništa, što ga je splitski nadbiskup Pacifik Bizza 1750. godine osnovao u Priku kod Omiša,

a svrha mu je, da svećeničkim pripravnicima u tom sjemeništu, a i svećenicima *svoga hrvatskoga naroda* pruži priručnik crkvenoga prava.

Zanimljivo je istaknuti, da hrvatski piše i hrvatski jezik smatra svojim jezikom, a hrvatski narod svojim narodom, kanonski stručnjak, kojemu su preci Talijani doseljeni u Dalmaciju iz Italije.

U spomenutom četvrtom i posljednjem poglavlju svoje studije dr Vučemilo podvrgava kritici sustav i raspodjelu gradiva u Dalla Costinu djelu i metodu same obrade. Pritom niže pozitivne i negativne strane. Konstatira da *Zakon czarkovni* uglavnom slijedi institucijski sustav, ali taj pravni priručnik tumači i povijest pravnih ustanova i umeće dogmatska i moralna opažanja, koja ne spadaju u pravo. Iako Dalla Costina knjiga nije sa svih strana strogo znanstvena, ona je samostalno i više nego popularno djelo, koje je za svoje vrijeme bilo sposobno odgovoriti i uvjetima dobroga udžbenika i praktičnim potrebama dušobrižnoga hrvatskog klera. Dalla Costa je pokazao, kako se i u teškim uvjetima može napisati knjiga, koja je kadra stajati uz bok mnogih ondašnjih stranih djela.

Iscrpna bibliografija ili popisi arhivske građe, tiskanih izvora, djela i članaka na početku Vučemilove studije svjedoci su uložena truda. Latinski sažetak (sumarij) na njezinu kraju otvara je i onome, koji ne zna naš jezik, dok brojne ilustracije počevši od korica oživljavaju sve njezine dijelove. Knjiga se završava s pomnivo sastavljenim kazalima.

Vučemilo je postavio sebi zadatak izvući iz zaboravi svijetli lik jednoga spiitskog kanonika iz druge polovice XVIII stoljeća i prikazati njegov pionirski posao na polju crkveno-pravne književnosti. Možemo kazati, da je u jednoj i drugoj namjeri potpuno uspio te je s ovom prvom svojom objavljenom knjigom na diskretan i nenametljiv način dao vrijedan doprinos znanstvenoj reputaciji franjevačkoga reda i svoje provincije.

Kroz ovu se knjigu provlači kao karakteristična nit dokumentirana minucioznost. Spomenimo kao primjere obilje sitnih podataka u Dalla Costinu životopisu ili detalja u opisu vanjskoga izgleda i tehnike Dalla Costina djela. Vjerojatno zato, da bi čitalac lakše shvatio i bolje usvojio iznesene postavke, autor ih više puta tumači i ponavlja. Kad bi se njegova rasprava svela na znatno manji opseg, još uvijek bi ona svestrano obuhvatila Dalla Costin *Zakon czarkovni*. Druga je karakteristika Vučemilova prikaza opširna erudicija, osobito na području povijesti kanonskoga prava.

Valja odati priznanje i *Kršćanskoj sadašnjosti*, koja je knjigu uvrstila u svoj niz *Analecta croatica christiana* i vrlo ju ukusno opremila.

Vješto i znanstveno pisana, lijepo opremljena, ova se studija sama sobom preporuča svakome prijatelju naše kulturne prošlosti, osobito pravniku i jezikoslovcu.

## PRVA HRVATSKA ASKETIKA

(Živan Bezić, *Kršćansko savršenstvo — Asketika*, 3. izd., Crkva u svijetu, Split, 1973)

Jerko Barišić

Jedna od bitnih oznaka Crkve jest svetost. Crkva je sveta jer je mistično tijelo Kristovo. U sebi ima Boga, cijelo Presveto Trojstvo. I ta nutarnja njezina svetost očituje se i izvana na razne načine. Svetost je, dakle, najvažnija odlika Crkve kao cjeline. Zato svi u Crkvi moraju biti sveti. Svi su naime